

Σημειώσεις στο περιθώριο της πολιτικής και της θεωρίας

back

Η απόσταση από την ελευθερία

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΩΤΗΡΗ

psotiris@alteregomedia.org

Η μετάβαση των χωρών του «παρκατού σοσιαλισμού» προς τον συνδυασμό ανάμεσα στη φιλελεύθερη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς αντιμετωπίζεται πλέον όχι απλώς ως συντελεσμένο γεγονός αλλά και ως μη αντιστρέψιμη διόρθωση μιας ιστορικής «παρέκλισης» που δυστυχώς διήρκεσε περισσότερο από όσο έπρεπε. Πλέον, αυτό που κάποτε αποτέλεσε την επίσημη ιδεολογία κρατών αλλά και το όραμα αγωνιστών αντιμετωπίζεται ως ένα «ιστορικό λάθος», ως μια παρατεταμένη απόλεια της επαφής με την ίδια τη λογική της ιστορίας και τη βαθύτερη σκοπιμότητά της. Και όσες και όσοι εμπνέουν να έχουν μια διαφορετική προσέγγιση δεν αντιμετωπίζονται πλέον καν ως «νοσταλγοί», αλλά περισσότερο ως «απολογητές» μιας επικίνδυνης συνθήκης. Βοηθάει σε αυτό η εν μέρει τουλάχιστον επιστροφή μιας ψυχροπολεμικής ρητορικής.

Όμως, μικρή προσπάθεια γίνεται για την πραγματική αποτίμηση αυτής της μετάβασης, το πόσο τραυματική ήταν, όχι μόνο ως διάψευση της προηγούμενης επίσημης ιδεολογίας, αλλά και ως επιδείνωση των συνθηκών ζωής. Για να το πω διαφορετικά: η παραδοχή ότι υπήρξαν σοβαρά προβλήματα στη δεκαετία του 1990 και μετά, ως προς την αποδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού αυτών των χωρών, την υπονόμηση των μορφών κοινωνικής προστασίας, τη σχεδόν υποχρεωτική μετανάστευση και την αναμέτρηση με τον ρατσισμό και τις συνθήκες υπερεκμετάλλευσης (κάτι που αφορά σε μεγάλο βαθμό και τη χώρα μας, όπου οι μετανάστες από τέτοιες χώρες αντιμετωπίστηκαν ως κατεχόμενοι φτηνοί και επιτοκιάδες εργατικό δυναμικό), γίνεται μεν παραδεκτό – δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς, αφού είναι πολλαπλά καταγεγραμμένη –, όμως την ίδια στιγμή αντιμετωπίζεται απλώς και μόνο ως μια επιπλέον παρενέργεια μιας «θεραπευτικής σοκ» που ήταν ουσιωδώς αναγκαία. Βεβαίως, ο προσεκτικός παρατηρητής ακόμη και σήμερα βλέπει τις ανοιχτές πληγές που άφησε αυτή η διαδικασία σε αυτές τις χώρες.

Ένα παιδί των 80s στην Αλβανία

Σε αυτή την ιστορία θέλει να ξαναγαυρίσει η Λέα Ούπι. Γεννημένη στην Αλβανία και σήμερα καθηγήτρια πολιτικής θεωρίας στη London School of Economics, η Ούπι ανήκει στη γενιά που έζησε τραυματικά τόσο την κατάρρευση της αλβανικής εκδοχής «σοσιαλισμού» όσο και τη μετέπειτα κάθοδο της αρχικής εκδοχής της «μετάβασης» στη βία των γεγονότων του 1997. Έχει επίσης το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό να είναι σήμερα μια φιλόσοφος με σημαντικό έργο αλλά και αναφορά στον μαρξισμό, στοιχείο ενδιάμεσον εάν σκεφτούμε ότι μια εκδοχή «μαρξιστικής κατάκτησης» ήταν η επίσημη ιδεολογία και του αλβανικής εκδοχής σοσιαλισμού. Αυτά καθιστούν το βιβλίο της Ούπι «Ελευθερία. Μεγαλώνοντας στο Τέλος της Ιστορίας», που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Πατάκι σε μετάφραση του Αντόνη Καλοκύρη, ιδιαίτερα σημαντικό. Γραμμένο στο σταυροδρόμι ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστορία και ανάμεσα στο προσωπικό και το πολιτικό, το βιβλίο

Η ανεύρετη ελευθερία

«Ο κόσμος μου απέχει τόσο πολύ από την ελευθερία όσο κι εκείνος απ' όπου προσπαθούσαν να ξεφύγουν οι γονείς μου», γράφει σε ένα σημείο η Ούπι, υπογραμμίζοντας ακριβώς ότι τελικά η ελευθερία ως ουσιαστική χειραφέτηση από την καταπίεση και την ανέχεια παραμένει ζητούμενο. Στοιχείο που επιβάλει όχι μόνο την κατανόηση αυτών των μηχανισμών που οδηγούν σε αυτό το αποτέλεσμα αλλά και την πάλη για τον μετασχηματισμό τους.

καταγράφει το πώς βίωσε αυτή την εμπειρία ένα παιδί που μεγάλωσε στη δεκαετία του 1980 στην Αλβανία.

Υιοθετώντας ακριβώς την εξέλιξη της ματιάς της όπως ζει τα ίδια τα γεγονότα, η Ούπι επιτρέπει κατ' αρχάς να έχουμε μια εικόνα του βιώματος εκείνων των καθεστώτων. Σε πείσμα μιας εικόνας όπου είναι όλα «σκοτεινό», η Ούπι κατορθώνει να δείξει πώς αυτός ο κόσμος των μεγάλων ουρών, των ελλείψεων, της διαρκούς παρακολούθησης ήταν ταυτόχρονα και ένας κόσμος με σχετική ισότητα, μια αίσθηση ασφάλειας, αλληλεγγύης και ως έναν βαθμό κοινού σκοπού. Η κατάρρευση αυτού του καθεστώτος το 1990, η βίαιη αποκάλυψη του βαθμού καταπίεσης – που σε μεγάλο βαθμό ήταν κοινό μυστικό –, το γκρέμισμα των αγαλμάτων, πραγματικό και συμβολικό, μπορεί να έδωσαν ένα αίσθημα ελευθερίας, αυτή άλλωστε έγινε και η κυρίαρχη λέξη, όμως άνοιξαν τον δρόμο και για νέα προβλήματα.

Διάψευση της «απελευθέρωσης»

Η Ούπι είναι σαφής ως προς τα προβλήματα που είχε η προηγούμενη συνθήκη. Όμως, ταυτόχρονα αναδεικνύει συστηματικά και την κατάσταση που διαμορφώθηκε: το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων, τη μαζική μετανάστευση σε χώρες όπως η Ιταλία, που στέρνεσε μια χώρα από πολύ μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού της, την εμφάνιση νέων μορφών εγκληματικότητας, την όξυνση νέων ανισοτήτων και βέβαια την ίδια την κατάρρευση ενός μοντέλου υποτίθεται οικονομίας της αγοράς που οδήγησε στις διαβόητες πυραμίδες, την τεράστια κοινωνική κρίση και μια χώρα που βρέθηκε να αντιμετωπίζει συνθήκη εμφύλιου πολέμου, διαμορφώνοντας εκ νέου

► Η Λέα Ούπι, υπογράφοντας αντίτυπα του βιβλίου της «Ελευθερία. Μεγαλώνοντας στο Τέλος της Ιστορίας» στο Λονδίνο

FACEBOOK: LEA YPI

ΕΚΤΟΣ ΟΡΙΩΝ